

УДК: 37.025

О. Васильєва,

викладач кафедри філології,

Херсонський державний університет

**ВПЛИВ КОМУНІКАТИВНОГО ТА ТРАДИЦІЙНИХ МЕТОДІВ
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ НА
СТАНОВЛЕННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО
ШКОЛЯРА**

Стаття присвячена аналізу ролі традиційних методів навчання іноземної мови та висвітлює позитивні й негативні аспекти використання комунікативного методу в початковій школі. Автор аналізує провідні методики, що застосовуються для формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Ключові слова: комунікативна компетентність, комунікативний метод, традиційні методи, початкова школа, молодші школярі.

О. Васильєва Влияние коммуникативного и традиционного методов обучения иностранному языку в начальной школе на становление творческой личности младшего школьника.

Статья посвящена анализу традиционных методов и коммуникативного подхода в процессе преподавания иностранного языка в начальной школе, обозначены позитивные и негативные аспекты использования коммуникативного метода в начальной школе. Автор анализирует ведущие методики, которые используются для формирования коммуникативной компетентности младших школьников.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, коммуникативный метод, традиционные методы, начальная школа, младшие школьники.

O. Vasylieva Influence of communicative and traditional methods of foreign language teaching in primary schools in the establishment of creative personality of a primary school pupils.

The article deals with the problem of teaching methods, the comparison of traditional and communicative approaches is given. The advantages and

disadvantages of communicative method is shown. The author analyzes the major methods used to form the communicative competence of primary school children.

Keywords: communicative competency, communicative method, traditional methods, primary school, primary school children.

Розбудова української держави, інтеграція в Європейське і Світове співтовариство, перехід до високотехнологічного інформаційного суспільства вимагають подальшого переосмислення змісту, методів, форм організації мовної освіти, зокрема в початковій школі. Створення нових ефективних моделей шкільного навчання мови має спрямовуватися на виховання особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє швидко опрацьовувати здобуту інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, вільно орієнтуватися в різноманітних комунікативних ситуаціях. Усе це вимагає комплексного застосування як вербальних, так і невербальних засобів з метою комунікації, вміння спілкуватися в конкретних соціально-побутових ситуаціях, виявляти ініціативність під час спілкування, вільно користуючись усною і писемною формами мовлення. Проблема ефективної організації мовленнєвої діяльності, спрямованої на оволодіння усним і писемним мовленням, постає сьогодні ще з більшою гостротою і у зв'язку з подальшою розробкою її теоретичних основ у комунікативній лінгвістиці, теорії тексту, функціональній стилістиці, психології, психолінгвістиці й лінгводидактиці, підвищенням вимог до результатів навчального процесу з рідної та іноземної мови.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення процесу навчання мови і мовлення, новими науковими досягненнями в комунікативній лінгвістиці, теорії тексту, функціональній стилістиці, психології, психолінгвістиці й лінгводидактиці, запити педагогічної науки створюють об'єктивну потребу осмислення концептуальних засад формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Метою статті є аналіз переваг та недоліків комунікативного методу викладання англійської мови в порівнянні з традиційними, виявлення специфіки роботи саме в початковій ланці освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз лінгводидактичної літератури свідчить, що проблема формування культури мовлення школярів на сучасному етапі є надзвичайно актуальною. Учені О.М.Біляєв, Л.О.Варзацька, М.С.Вашуленко, І.П.Гудзик, Т.К.Донченко, С.О.Караман, В.Я.Мельничайко, М.І.Пентилюк, О.Я.Савченко, М.В.Сокирко, розробляючи шляхи оновлення змісту й структури системи мовної освіти, вважають, що вся робота з розвитку зв'язного мовлення має спиратися на понятійні знання учнів, екстралінгвістичні умови і операційні. Ретроспективний аналіз методичної літератури свідчить, що надзвичайно поширеним протягом останніх 40 років вважається комунікативний метод викладання іноземної мови [3, с. 25].

Традиційні підходи до мови віддавали пріоритет формуванню граматичної компетенції в якості основи володіння мовою. Вони були засновані на переконанні, що граматику можна засвоїти шляхом прямого навчання й за методикою, що спиралась на багаторазове використання практичних вправ. Підхід до викладання граматики був дедуктивний: учням представляли правила граматики, а потім надавали можливість практикуватися, на відміну від індуктивного підходу, в якому учні отримують зразки речень, що містять правила граматики і просять розробити правила для себе. Передбачалося, що вивчення мови означало створення великого репертуару речень та граматичних конструкцій і вироблення вміння використовувати їх точно й швидко у відповідній ситуації. Як тільки основні команди мови було засвоєно на основі усних вправ, контролю, чотири види діяльності, як правило, вводились у такій послідовності: говоріння, аудіювання, читання, письмо.

Методи, які часто використовувались, включали запам'ятовування діалогів, питань та відповідей, вправи на заміну керувалися усною та

письмовою практикою. Велика увага до точної вимови й точної майстерності граматики приділялась з самого початкового етапу вивчення мови.

Методики, засновані на цих припущеннях, включають аудіолінгвізм (у Північній Америці) (також відомий як усний метод), а також структурно-ситуаційний підхід у Великобританії (також відомий як ситуаційний). Навчальні програми протягом цього періоду складались зі списків слів і граматики, відсортовані за рівнями.

На типовому аудіолінгвальному уроці, як правило, виконуються такі завдання: 1. Учні вперше почули зразок діалогу, що містить ключові структури, які знаходяться в центрі уваги уроку. Вони повторюють кожен рядок діалогу, індивідуально й хором. Учитель звертає увагу на вимову, інтонацію та вимову. виправлення помилок у вимові та граматиці є прямим і безпосереднім. Діалог запам'ятовується поступово, рядок за рядком. Діалог читають уголос хором, одна половина повторює репліку першого мовця, а інша відповідає. 2. Діалог адаптується до інтересу учнів або ситуації, шляхом зміни певних ключових слів або фраз. Все розігрується учнями. 3. Деякі ключові структури з діалогу вибираються і використовуються як основа для зразків різних видів вправ. Можуть даватись деякі граматичні пояснення. 4. Учні можуть звернутися до підручника для подальшого читання, письма або словникової роботи.

На звичайному уроці, відповідно до ситуаційного підходу, існувала трифазна послідовність, відома як цикл ППВ: презентація, практика, відтворення. Структура уроку ППВ широко представлена в матеріалах викладання іноземних мов і продовжує у видозміненій формі використовуватися сьогодні. Багато усного мовлення або граматики є основою уроків у сучасній методиці [1, с. 34].

Під впливом теорії комунікативного викладання мови граматично-обґрунтовані методики, такі як ППВ, поступилися навчанням функціональному, основаному на життєвих навичках, і необхідність таких заходів, як вправи і граматична практика, були замінені під впливом

діяльності, основаної на інтерактивній роботі в малих групах. Це призвело до того, що у 1970-х почалася й швидко поширилася по всьому світу реакція на традиційні підходи викладання мов, на такі старі методи, як аудіолінгвізм і ситуативний підхід, що стали неактуальними. Центральна роль граматики у викладанні мови та навчанні була поставлена під сумнів, оскільки було відзначено, що мовна компетентність передбачає значно більше, ніж формування граматичної компетенції. Хоча граматична компетенція необхідна для відтворення граматично правильних речень, увага зміщується до знань і навиків, необхідних для використання граматики та інших аспектів мови відповідно для різних комунікативних завдань, таких як прохання, надання поради, внесення пропозицій, опис побажання і потреби і так далі. Необхідним для використання мови стало формування *комунікативної компетенції*. Це більш широке поняття, ніж граматична компетенція, і містить знання про те, що сказати і як сказати доречніше, виходячи із ситуації, учасників, їх ролей і намірів. Недоліком традиційних підходів є те, що навчальні програми і методи навчання з граматики й лексики не включають інформацію такого роду. Передбачалося, що цей вид знання мав набуватись неформально.

При плануванні мовних курсів в рамках комунікативного підходу, грамика вже не була відправною точкою. Були необхідні нові підходи до викладання мови. Замість того, щоб просто проаналізувати граматику і словниковий запас учнів, що необхідно освоїти, було відзначено, що програма має враховувати певні аспекти використання мови, щоб мати можливість розвивати спілкування учня, формувати комунікативну компетенцію: 1. Для учнів, які бажають вивчити мову, зазначено конкретну можливу мету, наприклад, використання англійської мови для подорожей. 2. Певне уявлення про ситуації, в якій вони хочуть використовувати мову, наприклад, в магазині. 3. Соціальне визначення певної ролі учнів у мові, що вивчається, а також роль своїх співрозмовників, наприклад, як мандрівник, як продавець розмовляє з клієнтами або, як учень у школі. 4. Комунікативні

завдання, в яких учні можуть брати участь: повсякденні ситуації, телефонні дзвінки, участь у неформальному спілкуванні, або участь у засіданні гуртків.

5. Для реалізації мовленнєвих функцій включають завдання, в яких учень буде в змозі за допомогою мови, наприклад, представитись, дати пояснення або описати плани.

6. Поняття або концепції, за допомогою яких учень буде в змозі говорити про відпочинок, історію та інше.

7. Різноманітність варіантів мови, які будуть необхідні, наприклад, американський, австралійський або британський, рівнів усної та письмової мови, яких учні повинні досягти.

8. Необхідний граматичний, лексичний зміст та словниковий запас.

Основними перевагами комунікативного методу є органічне поєднання свідомих і підсвідомих компонентів у процесі навчання іноземної мови, тобто засвоєння правил оперування іншомовними моделями відбувається одночасно з оволодінням їх комунікативно-мовленнєвою функцією.

Комунікативний підхід у найбільшій мірі відбиває специфіку іноземної мови на початковому етапі навчання. Цей метод визначився в результаті методичного осмислення наукових досягнень у галузі лінгвістики - теорії комунікативної лінгвістики і психології та теорії діяльності, що знайшло відображення в роботах з психології та методики навчання іноземних мов (О.О. Леонт'єв, І.О. Зимня, Ю.І. Пассов, С.Ф. Шатілов, Г.В. Рогова та інші). Реалізація комунікативного підходу в навчальному процесі з іноземної мови означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь відбувається шляхом і завдяки здійсненню учнем іншомовної мовленнєвої діяльності. Іншими словами, оволодіння засобами спілкування, спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування [4, с. 121-125].

Сучасне комунікативне викладання мови спирається на цілий ряд різних освітніх парадигм і традицій, не існує єдиного узгодженого набору практик, які характеризують поточне комунікативне навчання мови. Швидше,

комунікативне навчання мови сьогодні спирається на загальноприйняті принципи, які можуть застосовуватися по-різному, залежно від контексту навчання, віку учнів, їх рівня, їх цілей навчання.

Основними надбаннями та позитивними змінами в методиці викладання англійської мови у початковій школі завдяки реалізації комунікативного методу можна вважати: 1. *Автономність учня*: надання вибору щодо власного навчання, як з точки зору змісту навчання у початкових класах, так і процесів, які вони можуть здійснювати. 2. *Соціальний характер навчання*: навчання не окрема, приватна діяльність, а соціальне явище, яке залежить від взаємодії з іншими людьми. 3. *Навчальні інтеграції*: підкреслюється зв'язок між різними напрямками навчальної програми, таким чином, англійська мова не розглядається як окремий предмет, а пов'язана з іншими предметами навчального плану. 4. *Акцент на спрямування*: змістовність розглядається як рушійна сила пізнання. 5. *Індивідуальність*: учні вчаться по-різному і мають різні сильні сторони, враховуються індивідуальні особливості учнів. 6. *Особливості мисленнєвої діяльності*: мова має служити засобом розвитку навичок критичного і творчого мислення. 7. *Альтернативна оцінка*: множинні форми оцінки (наприклад, спостереження, інтерв'ю, щоденники, портфоліо) можуть бути використані для створення повної картини того, що студенти можуть висловити іноземною мовою. 8. *Творча співпраця вчителя й учнів*: учитель розглядається як посередник, який постійно перевіряє різні альтернативи, тобто, навчання відбувається через дію.

Таким чином, значна перевага комунікативного методу на становлення творчої особистості молодшого школяра полягає в тому, що процес навчання англійської мови будується адекватно реальному процесу мовленнєвого спілкування, тобто процес навчання є моделлю процесу мовленнєвої комунікації. На жаль, процес навчання не може повністю співпадати з процесом комунікації, який має місце в реальному житті, оскільки навчання англійської мови в навчальних закладах відбувається в умовах рідномовного оточення. Тому йдеться тільки про максимальне

зближення процесів навчання і реального спілкування за такими найважливішими параметрами як комунікативно-вмотивована мовленнєва поведінка вчителя та учнів і предметність процесу спілкування. Основним недоліком комунікативного методу можна вважати недостатню увагу щодо формування граматичної компетентності учнів, оскільки існує основна спрямованість на вдосконалення швидкості мовлення учнів та здатності висловлювати власні думки. Навчальна програма з іноземної мови в початковій школі передбачає використання різноманітних методів, але чітка організація дій учнів з навчальним матеріалом, оснащення навчального процесу необхідними засобами, що стимулюють і забезпечують вирішення конкретних завдань, можуть вести до досягнення комунікативної мети і служити надійною основою для становлення творчої особистості в процесі навчання англійської мови на початковому етапі.

Перспективою подальшої роботи є створення експериментальної моделі формування комунікативної компетентності учнів початкових класів на уроках мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бадер В. Удосконалення мовленнєвого розвитку молодших школярів // Педагогіка і психологія. – 1998. - №4. – С.31-36.
2. Барановська Л.В. До теоретичних засад формування культури мовлення // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3. – С. 33-37.
3. Гаркуша В.В. Формирование навыков общения и коммуникативных способностей в процессе личностно-ориентированного обучения устной иноязычной речи: Дис. канд. психол. наук. — Днепропетровск, 1992.— 129 с.
4. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
5. J. Richards Commuticative teaching today. – Cambridge, 2006. – 42 p.

Відомості про автора

Васильєва Ольга Вікторівна

Викладач кафедри філології, ХДУ

Тел. 0500714140

e-mail: vasileva-ov@rambler.ru